

ERIK BORGMAN

Overweging vierde zondag van de veertigdagentijd, zondag *Laetare*

Dominicuskerk Oog in Al – 11 maart 2018

gelezen: 2 Kronieken 36,14-16.19-23,
Psalm 137, Johannes 3,14-21.

1.

Anderhalve week geleden was ik in gesprek met mensen van de christelijke vredesorganisatie Pax. Zij waren terneergeslagen: hun organisatie monitort van dag tot dag en van uur tot uur de situatie in Oost-Ghouta in Syrië. Jan Gruiters, de directeur van Pax, schreef in op de website:

Assad bombardeert met hulp van Poetin systematisch, genadeloos en met ongekeerde wreedheid zijn eigen burgers. (...) In 36 uur tijd vielen er in de belegerde enclave ruim 200 doden en 500 gewonden. Onschuldige burgers. Zes medische centra zijn de laatste dagen door bombardementen geraakt. (...) De 400.000 inwoners van de enclave Oost-Ghouta leven sinds 2013 onder belegering. Ze overleven ondergronds in kelders. Er is nagenoeg niets meer te eten en het weinige dat er nog is, is onbetaalbaar.

We hadden nog vers de journaalbeelden op het netvlies en daarom de neiging het met Jan Gruiters eens te zijn, als hij schrijft: 'Oost-Ghouta beleeft de meest bloedige dagen in de zeven jaar durende oorlog.'

Maar als wij eerlijk zijn, is dit inderdaad verschrikkelijker dan ooit? Wanneer in onze geschiedenis, en met name wanneer in onze moderne geschiedenis, lag er geen burgerbevolking onder vuur, werd er geen steden uitgehongerd, zagen kinderen en volwassenen geen scènes die mensenogen niet behoren te zien? Misschien moeten we wel zeggen dat Oost-Ghouta vandaag zichtbaar maakt wat de toestand is van onze wereld. Zoals – veel minder opgemerkt – Jemen dat ook doet. En volgend jaar en over twee jaar zal het weer een andere brandhaard zijn.

Onze eerste lezing van vanmorgen uit het tweede boek van de Kronieken geeft ook een soort samenvatting van de loop van de geschiedenis. Iedere keer hetzelfde lied. De zaken lijken goed te lopen, mensen krijgen het gevoel dat zij daar best een beetje extra van kunnen profiteren en kennen zichzelf bijvoorbeeld anderhalf miljoen salarisverhogen toe. Andere vinden dat zij niet minder rechten hebben, proberen die rechten ten koste van weer anderen te verzilveren en voor je het weet wordt het normaal geacht en getuigt het van realisme ervan uit te gaan dat mensen elkaar nu eenmaal altijd naar het leven staan, elkaar concurrenten zijn en dat je om te lezen moet zorgen de sterkste te wezen. Natuurlijk wordt dit ook tegengesproken – de gezanten van God in de lezing – maar die tegenspraak wordt doorgaans weggehoond. Wij hebben geen tempel, dus we kunnen die ook niet leegroven en in brand steken, maar het kost bij ons wel steeds meer mensen steeds meer moeite de samenleving te zien als een plaats waar ze thuis zijn en waar ook anderen thuis moeten kunnen zijn, veilig zijn, erkenning krijgen. Wat ons nog bij elkaar lijkt te houden, is het belang dat wij denken te hebben bij economische welvaart. Maar wat het leven goed maakt en betekenis geeft, daarover kunnen we nauwelijks nog met elkaar praten. Misschien is dat wel de hedendaagse manier om te tempel leeg te roven, Gods heiligdom in de brand te steken en in ballingschap te gaan.

2.

Nu is die tekst die wij lezen uit 2 Kronieken niet alleen het slot van dat Bijbelboek. 2 Kronieken is het laatste boek van de Joodse Bijbel, en de zinnen waar de tekst van de eerste lezing mee eindigde zijn de zinnen waarmee voor Joden de Bijbel eindigt. En het slotakkoord is hoopvol: 'Laten al degenen onder u die tot zijn volk behoren, onder de hoede van de Ene hun God terugkeren' – 'opgaan', staat er eigenlijk. Opgaan naar de stad van God en de tempel van God, Jeruzalem. Dat is blijkbaar een zinvolle uitnodiging, ook als alles in puin ligt en er geen enkel aanknopingspunt lijkt te zijn voor verandering. Want wat er ook gebeurt, God is en blijft dat aanknopingspunt en roept ons zo'n aanknopingspunt te zijn. Want met alle grijsheid en grauwheid en hopeloosheid en uitzichtloosheid is dat het licht dat over de puinhopen onze geschiedenis schijnt: God is en blijft aanwezig. Mensen kunnen nog zozeer hun best doen om zich van God af te keren, God weigert zich van ons af te keren. Hij blijft ons roepen onze roeping op ons te nemen en als wij met psalm 137 zingen van onze heimwee naar de situatie waarvan we ons niet realiseerden hoezeer deze ons tot zegen was toen we er in leefden, maar waarvan we de waarde erkennen in het schrijnende gemis dat wij nu voelen, dan ziet en hoort Hij onze hunkering. Dan is Hij verheugd over. Dan is Hij daarin aanwezig.

Misschien wel erger dan het lijden zelf is de angst dat het niet wordt opgemerkt. Middenin de puinhopen van Oost-Ghouta schreef Bereen Hassoun, moeder en verpleegster, een blog over wat er met haar en de haren bezig was te gebeuren. Zij eindigt haast wanhopig met: *Are we really alive?* 'Leven wij nog wel echt? Weten anderen wel dat we echt bestaan en dat wij in deze kelders leven?' Dat is wat onder meer de mensen van Pax doen: zichzelf in herinnering brengen, ons in herinnering brengen via hun blogs en hun website, de mensen in Oost-Ghouta in herinnering brengen dat zij echt bestaan. Wat zij meemaken is ten hemel schreiend lijden en dat blijft niet onopgemerkt. Onze waarnemers en de schrijvers, de fotografen en de journalisten vervullen een goddelijk ambt: 'Ik heb de ellende van mijn volk gezien,' zegt God tegen Mozes in het Bijbelboek Exodus, 'de jammerklachten om hun onderdrukkers gehoord: ik ken hun lijden. Ik ben afgedaald om het te bevrijden' (Exodus 3,7). Weten gezien te worden, weten dat het uitmaakt wat er met je gebeurt: het is het begin van de bevrijding uit het anonieme en niet te keren noodlot.

3.

In het evangelie verkondigt de evangelist Johannes door de mond van Jezus zelf dat zien en daardoor geraakt worden uiteindelijk voor God niet voldoende is. Of eigenlijk, dat God ziet dat het voor ons niet voldoende is en dat Hij zich zelfs door ons onvermogen om in zijn trouwe aanwezigheid te geloven niet schaakmaat laat zetten. De boodschap van 2 Kronieken is dat als wij de geschiedenis niet de richting geven die God voor ogen staat, er dan op Gods initiatief een koning opstaat, een koning die helemaal niet tot het Godvolk behoort en helemaal niet weet dat Hij handelt in naam van God, maar die een beslissende verandering zal bewerkstelligen. De boodschap van Jezus aan Nicodemus is: God gaat volkomen *over de top*. Zijn mateloze liefde voor ons is buiten alle proporties. God zet zichzelf op het spel zoals een ouder op het spel staat in haar of zijn kind.

Wij weten dat ouders in onze wereld soms een fortuin betalen aan mensensmokkelaars in de hoop dat als het lukt hun kinderen elders te krijgen zij een beter bestaan zullen hebben dan waar ze nu zijn. Ouders emigreren en voelen zich een leven lang ballingen in een vreemd land, waarvan zij de taal maar met moeite spreken en de cultuur nooit echt eigen wordt om hun kinderen een betere toekomst te geven. helpen. God doet in zekere zin het tegenovergestelde. Waar iedereen vlucht, daar wil God nu juist dat zijn geliefde Kind is en blijft, want daar is bij uitstek zijn bevrijdende levenskracht nodig. Als Jezus in het Johannesevangelie zegt dat God de wereld zozeer heeft liefgehad dat Hij zijn

eniggeboren Zoon gegeven heeft (Johannes 3,16), dan betekent dat niet dat Hij – zoals nogal eens gedacht is – Jezus wil laten lijden om onze schuld aan hem af te betalen. God is geen boekhouder en al helemaal geen boekhouder kwaad hem aangedaan dat met lijden zou moeten worden uitgeboet. Het betekent dat God zich voor geen enkele situatie waar zijn schepselen in terecht komen te goed acht. Hij keert zich niet af, neemt geen afstand van hen, probeert wat bedreigend is niet op anderen af te wentelen. De mens naar zijn beeld is de mens die daar uit liefde en solidariteit in deelt: het kruisbeeld hier achter mij en het kruisbeeld in in ieder geval onze huiskamer en mijn studeerkamer herinneren hieraan.

Dat Jezus op deze manier laat zien hoe zelfs in onze duisternis nog het licht van de liefde kan schijnen, dat heeft consequenties. Wie werkelijk inziet dat wij gered worden door de weerloosheid van de liefde, de overgave van de verbondenheid, de getuigenis van de solidariteit, die kan niet anders dan daarnaar leven. Het is een grondtoon zowel in het evangelie als in de brieven van Johannes: 'Als iemand zegt dat hij God liefheeft, terwijl hij zijn zuster of broeder haat, is hij een leugenaar', heet het in de eerste Johannesbrief. 'Want als hij zijn zuster of broeder, die hij ziet, niet liefheeft, kan hij God niet liefhebben, die hij nooit heeft gezien' (1 Johannes 4,20). De liefde is één, wie er niet voor wil leven, kan er ook niet van leven. Vandaag horen wij het nog vierkanter: 'Wie niet gelooft is al veroordeeld (...); het oordeel bestaat hierin: het licht is in de wereld gekomen, maar de mensen waren meer gesteld op de duisternis dan op het licht' (Johannes 3,18-19).

Als ik eerlijk ben, geldt dit voor mij inderdaad regelmatig: ik doe wat ik weet dat niet goed is, niet deugt, anderen en mijzelf aantast en beschadigt. Toch doe ik het: en de creativiteit die ik weet te mobiliseren om daar voor mijzelf redenen en rechtvaardigingen voor te bedenken – indrukwekkend, al zeg ik het zelf. Daarom is het mooi dat we steeds opnieuw mogen beginnen, het steeds weer mogen proberen, telkens opnieuw door de zee en de woestijn mogen trekken om opnieuw uitzicht te krijgen op het land van beloften. God heeft in Jezus immers midden onder ons zijn woonplaats gezocht niet om de wereld te veroordelen, maar om de wereld te redden (Johannes 3,17). Laten wij ons laten redden.